

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В СИСТЕМІ ЕКОЛОГО–ОСВІТНЬОГО І НАУКОВОГО ПРОСТОРУ

Т. О. Зінчук, д.е.н., проф.,
Житомирський національний агроекологічний університет

Формування комплексної та цілісної системи екологічних знань набуває не лише об'єктивної затребуваності у сучасному світі, але й є своєрідним відгуком на глобальні проблеми людства. Сутність проблем не нова, оскільки за період становлення цивілізації їх актуальність варіювалася в залежності від багатьох чинників: особливостей в організації виробничої і невиробничої діяльності; рівня економічного розвитку країн світу; прогресивності змін у розвитку науки, техніки і технологій; зміщення їх центру тяжіння за країнами світу; характеру соціально–економічних перетворень; масштабів забруднення навколишнього природного середовища тощо.

Неприємні явища, які стали наслідками непоборності негативних проявів глобальних проблем, поступово переросли у нову науково–філософську стратегію їх бачення та розв'язання. Саме на початку XXI-го століття внаслідок інтегративних тенденцій щодо правильного розуміння та усунення проблем людства і з'явилася така наука, як глобалістика. У якості предмету її безпосередньої уваги

розглядається міждисциплінарна галузь наукових досліджень, яка є результатом інтеграції наукових знань при вивченні складних, комплексних проблем, які еволюціонують та посилюють своє значення і впливи на життєдіяльність суспільства. За різними підходами і твердженнями, термін «глобалістика» вживається для висвітлювання наукових, філософських, культурологічних та прикладних досліджень різних аспектів глобалізації та глобальних проблем [2]. Глобалістика породжена сучасними інтеграційними процесами, які об'єднують різні наукові дисципліни, що стосуються з позиції предмета та методів дослідження до розуміння і аналізу багаточисельних аспектів еколого–економічно–соціальних явищ.

Міждисциплінарний характер глобалістики логічно вбудовується у систему екологічної освіти та є вагомим аргументом на користь інтегрованого варіанту науково-освітнього простору. Успішна реалізація ефективної стратегії функціонування даного простору залежить як від різноманітної еколого-освітньої діяльності, розвитку дослідницьких проєктів, творчих ініціатив, педагогічної майстерності, так і від виокремлення та усвідомлення необхідності прищеплення свого роду мислення щодо філософії і культури органічного виробництва. Йдеться про його багатofункціональну роль у системі освіти, науки та вихованні. Звуження значення органічного виробництва лише до виробничої функції з комплексом відповідних заходів його забезпечення не побуджає до глибокого соціального розуміння сутності проблем і перспектив розвитку даного напрямку.

Цільове призначення органічного виробництва через призму його місця в науково-освітньому просторі повинно проявлятися у таких пріоритетах:

- визначення статусу органічного виробництва в дисциплінах економічного, техніко-ітехнологічного та екологічного циклу;

- формування шкіл, напрямів, об'єднань, творчих колективів вчених та студентів для розширення меж дослідження впливу органічного виробництва на продовольчу безпеку та глобальні виклики;

- встановлення взаємозв'язку між глобальними проблемами та шляхами їх розв'язання через широке просування органічних технологій виробництва агропродовольчої продукції;

- розвиток теоретично-прикладних компетенцій в сфері органічного виробництва;

- передбачення та аналіз наслідків для міжнародної політики, економіки, права від розповсюдженості та реалізації “органічних ідей” в сфері виробництва, споживання, конкуренції;

- виявлення та розуміння ролі міжнародних структур в захисті, системі контролю, інституційному забезпеченні органічного виробництва тощо.

Органічне виробництво у поєднанні з завданнями глобалістики здатне розвинути принципово нову галузь міждисциплінарних знань та відтворити важливу просвітницьку роль. Адже, у процесі хронічних екологічних криз, “демографічних вибухів”, деградації навколишнього середовища та інших аномальних явищ в природі та суспільстві, суттєво змінюється й поведінка та світогляд сучасної людини. Як правило, поведінка та сприйняття значущості проблем “відстає” від тих змін в оточуючому середовищі, які відбуваються навколо людини. Це, у свою чергу, може призводити до відсторонення, неадекватних вчинків, байдужості та взагалі до небажання якимось чином впливати на негативні глобальні виклики.

Відповідно, завдання науково-освітніх закладів в сфері виховання молоді через ідеї органічного ведення виробництва, мають спрямовуватися на формування моделі оптимістичного настрою та потреби, активного залучення студентської молоді до участі в соціально-економічних перетвореннях, розуміння генези органічних процесів природи.

В розвинених країнах світу значно посилилася складова екологічного виховання молоді, навчання її органічній практиці у сфері виробництва продовольчої продукції. Попередження глобальних загроз, ліквідація глобальних ризиків, уникнення техногенних катастроф, соціальних конфліктів та інших ситуацій, пов'язаних з нерациональним використанням природних ресурсів, не може відбуватися у відриві від навчального і виховного процесу.

Це обґрунтовано тим, що причини нарощування і посилення викликів глобалізації знаходяться у площині людської сутності. Зокрема, в університетах США характерною рисою навчального процесу є орієнтація на локальні проблеми навколишнього середовища, польові майстер-класи, озеленення територій, заходи з утилізації відходів.

Найпоширенішими моделями екологічної освіти в практиці зарубіжних країн виділяються такі, як гносеологічна, гносеологічно-діяльна, пізнавально-ціннісна та інформаційно-особистісна [3, с.168]. Основна та об'єднуюча ідея всіх моделей – розуміння самоцінності природи, гармонія між діяльністю людини та навколишнім середовищем, розповсюдження органічних практик господарювання. Методи та форми екологічної освіти в європейських країнах, наприклад, таких, як, Німеччина, Данія, Велика Британія відображені в

новаторських концепціях, де поглиблюються не лише усвідомлення екологічних проблем, але й відповідальність за прийняття рішень щодо стану і охорони довкілля, земель, мотивація до активних дій, екологічна культура. В основу системи органічної освіти покладені базові закони цілісності світу, пропагування виробництва й поширення здорових та безпечних для споживання продуктів, запровадження органічних технологій вирощування і переробки продукції тощо. При цьому екологічна педагогічна майстерність викладача не повинна обмежуватися лише окремою дисципліною, вона має стати частиною усіх дисциплін – суспільних, гуманітарних, сільськогосподарських, фізико-хімічних, технічних, ветеринарних та інших.

Доцільно в навчальному процесі при викладанні дисциплін економічного циклу, впроваджувати методики оцінки ринку органічної продукції (індекси агропромислового потенціалу, екологічної безпечності, рівня життя). Крім того, важливим чинником є формування знань з нормативно-правової бази, яка має бути адаптованою до міжнародних вимог систем сертифікації та контролю виробництва. Цікавим є досвід Китаю, де впроваджено дві системи сертифікації органічної продукції: одна – для експорту, друга – для внутрішнього споживання.

Інформаційною базою щодо розповсюдження органічних технологій в Україні є постійна позитивна динаміка показників щодо обсягів виробництва і кількості сертифікованих земель. Так, в Україні зареєстровано всього 410,55 тис. сертифікованих органічних сільськогосподарських земель. Під органічним землеробством зайнято 1% загальної сільськогосподарської площі земель в країні. За період 2013–2017 рр. площа під органічним виробництвом збільшилась на 54%. Найбільша частина площ припадає на зернові культури: 197 тис. га, або 48,1%. Водночас, зростає частка олійних культур (67 тис. га), овочевих (8 тис. га) та картоплі (1,2 тис. га). Відмічається стійка тенденція до збільшення кількості компаній, які спеціалізуються на виробництві органічної продукції, яких налічувалося майже 400 на початок 2017 р. Популяризується експортний потенціал вітчизняного ринку органічної продукції. За оцінками експертів, експорт органічної продукції сягає 50 млн євро. При цьому основними країнами імпортерами української органічної продукції є такі, як Австрія, Італія, Данія, Німеччина (13%), Нідерланди, Польща, Франція (8%), Швеція, а також Канада та США (43%). Сьогодні за площею під “органікою” Україна займає 11-е місце в Європі і 20-е в світі [1]. За даними IFOAM (Міжнародна федерація органічних сільськогосподарських рухів) у споживанні органічної продукції 1-е місце в світі посідає Швейцарія (221 євро), далі продовжують список такі країни, як Люксембург і

Данія відповідно 164 та 162 євро на одну особу. Отже, наведені дані є переконливими доказами перспективності та відповідності органічним міжнародним стандартам цього сегменту ринку, а також обов'язковості розповсюдження статистичної інформації в навчальному процесі.

Органічний підхід до системи навчання і виховання відкриває перспективи для інноваційного розвитку та мислення. Характерною рисою процесу переорієнтації науки на екологізацію, зокрема на органічний вектор розвитку, слід відмітити безперервність інвестицій у знання, які студент здобуває протягом навчання. В цьому принципі “Хартії Землі” (f) відмічено про здатність формування таких життєвих укладів, які б співвідносили якість життя та спожиті матеріальні блага з можливістю нашого обмеженого світу [4].

У досягненні вказаного балансу домінуюча роль в системі науково-освітнього простору належить розвитку інтелектуального та морального потенціалу молоді, вмінню ефективно розв'язувати екологічні завдання як протягом навчання, так і майбутньої професійної діяльності.

Список літератури

1. В Україні під органічне виробництво сертифіковано понад 410 тис. га земель: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://agro-smart.com.ua>
2. Глобалістика: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
3. Швед М. С. Тенденції розвитку зарубіжної екологічної освіти // Вісник Львів. ун-ту. – Сер. Педагогічна. – 2003. – Вип. 17. – С. 167–174.
4. Хартія Землі: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://earthcharter.org>